

SPOLKY MIERNOSTI

Školské vyučovanie pracuje pre budúcnosť, vzdeláva, a tam, kde je dobre zorganizované, vystríha pred nešvármami a hriechmi a odvracia od nich nastupujúce generácie. Nedel'né školy doháňajú to, čo sa predtým zanedbalo, ale už celé generácie nedostávajú viac než to, čo by mali získať a získajú v základných školách, preto ak sa medzi obyvateľstvom rozšíri nejaký všeobecný neduh a celý ho zachváti, na jeho vykorenenie nestačí ani jedno, ani druhé, ale je potrebné tento neduh a jeho rozmnožovanie a pestovanie preseknúť a vykoreniť iným spôsobom, a to najmä preto, aby sa mladé, nastupujúce a dorastajúce generácie dali vzdelávaním naviesť na dobrú cestu a aby ich ten neduh, keď opustia školu, hneď nezdrapil do hrtana a nevrhol do biedy, ktorá z neho vzniká.

Takýmto nešvárom, ktorý sa rozšíril v celej našej populácii a prispieva k jej duchovnému i telesnému úpadku, je pijanstvo, ožranstvo a najmä pitie pálenky. Pitie tohto hnusného nápoja sa medzi naším prostým ľudom rozmnožilo tak veľmi, že sa mu oddávajú obidve pohlavia v každom veku, že sa ním začína i končí každá práca, uzatvára každá zmluva, ním sa každý hosť víta i vypevávajú, odbavuje každá domáca i verejná slávnosť. Pije ho starý, pije ho muž, pije ho mládenec, ochutnáva chlapec, cucle v šatke dieťa, pije ho slobodný, slope ženatý, pije muž, popíja žena, ním sa ráno práca začína i večer končí, pripíja sa k raňajkám, zapíja obed, upíja sa k olovrantu, napája po večeri. S ním sa ide do poľa, do humna, do hory; s ním sa víta novorodenec, s ním sa mu pri krste slávnosť odbavuje, ním sa mladému zaťovi a neveste pripíja na zdravie, s ním sa zomrelý pochováva. Pálenka láka ľudí v húfoch na jarmoky, na trhy a odtiaľ ich domov vedie ako slepý slepeho, s ňou sa usporadúvajú krsty, pokonávky, sobáše, kary, popri nej sa volia desiatnici, richtári, notári, s ňou sa predávajú voly, kupujú kone, zamieňajú ovce, zeme, s ňou sa víta a hostí kmotor, švagor, sváko, ujec, strýc, brat, kmotra, tetka, stryná, sestra, sused, dobrý známy, v nedel' a vo sviatok je krčma, dedina plná opitých ľudí, pijú skoro všetci, skoro všade, skoro neustále. A čo? Vodu? Nie, pálenku, a to ako vodu! Zájdi do sedliackeho domu, tam sa pálenka škvarí a smaží a plný krčah pohotovo stojí na stole pre každého, kto by vysmädol, zájdi za nejakými robotníkmi na pole, tam si vraj na posilnenie zapíjajú, navštív nejakého chorého v sedliackom dome, ten si vraj bolesti odháňa hriatym, príd' na krstiny, schôdzky, veselice, tam už mnohí sotva jazykom hýbu, chod' na trhy, na jarmoky, tam sa mnohí oslopaní ako hovädá po prachu a blate váľajú, chod' na cesty, ktoré z miest či mestečiek vedú, uvidíš, ako sa tam veľa tých, čo ešte stoja

hore koncom, potácajú domov a ešte pre posilnenie na nejaký skok do priekopy si z krčiazkov usrkajú: či to vari nie je hnusné, hrozné divadlo, o to hnusnejšie a hroznejšie, že ho vidíš všade, kam sa pozrieš, že tá všade, keď prechádzaš našimi krajmi, sprevádza ako strašidlo, a je to o to smutnejšie a bolestnejšie, že to sa naše obyvateľstvo takto opustilo, takto na seba, svoju česť i na Boha zabudlo a pre vlastný hrtan a telesnú žiadostivosť sa ponorilo do takéhoto hovädstva a z neho prameniacej biedy. A čo je to za nápoj tá pálenka? Voda plná liehu, silice, liehu, ktorý horí a v ktorom sa nič, čo sa do neho ponorí, nekazí, teda nápoj pre ľudské telo jedovatý a zhubný. Keby sme všetko to nešťastie, všetku tú biedu a hrôzu, čo už pálenka v ľudstve a osobitne v našom obyvateľstve napáchala a ustavične ešte pácha, zhromaždili a spočítali, zistili by sme, že zúrila horšie než nejaký mor, uškodila nám väčšmi než akákoľvek morová rana, za pomoc proti moru sa modlíme, prosíme Boha, aby ho od nás odvrátil, ale túto skazu si na seba uvaľujeme sami a dobrovoľne. Pálenka ničí a do skazy privádza jednotlivcov, rodiny, obce, celé generácie, ničí ich telesne i na duchu.

Či tomu, kto pije pálenku, nevysychá časom telo, či mu tvár nevybledne ako šatka, vari mu nemodrejú pery, vari nemá oči ako sklené, olovené, stojace stĺpkom, čo sa len tu a tam pohnú a hnijú ako pijanova duša? Niet už v nich žiadneho života, žiadnej sily, všetko v nich vyhaslo a vymrelo, a oči sú okno do duše, aké má pijan oči, takú má i dušu: neživú a mútnu! Celá jeho tvár už je skôr obrazom smrti než života, naberá popolavú farbu a vidieť, že už hľadá do hrobu. Keď človek hľadá na takého opilca, mráz mu behá po chrbte, lebo vidí nielen vychudnuté telo, ale aj otupenú, ohlúpnutú dušu: taký človek sa v ničom nenájde, do ničoho sa nepúšťa, zaujíma ho len pohár, na všetko ostatné sa pozerá len ako teľa na nové vráta. Ale ako by v ňom mohol byť život? Ved' už mu lieh z pálenky krv spálil! Kde by vzal čerstvú farbu v tvári? Ved' jeho žalúdok už sotva trávi, lebo sa v ňom potrava kúpe v liehu, ktorý, ako sme už povedali, nič nestrávi a nerozkladá. Odtiaľ u opilca pochádza tá neogabanosť a ospalosť, odtiaľ nechut' do jedla, to ustavičné natáhovanie sa a neutíchajúci smäd a túžba za slopanicou. Opilcovo zdravie je preč, len hlivie a živorí ako zelina pod kopou hnoja, kam slniečko nezasvieti. Vraví sa, že dnes už ľudia nie sú takí zdraví, takí silní a takí dlhovekí ako predtým: pravdaže, lebo sa nesmierne rozšírilo opilstvo a korhelstvo. A odkiaľ teda tolko vodnatieľok, suchotín, záduchov, zrádnikov, paromov? Najviac z opilstva! Rovnako ako hnijúce telo zamoria červíky, tak sa v opilcovi rozmnožia rôzne škaredé neduhy: z opilstva pochádza hašterivosť, rúhanie sa Bohu i svetu, hrubosť, márnوترatnosť, krádež, rôzna telesná nečistota: či nevidáme opilcov sa biť, hlavy si roztlkať, či ich

nevídame všetko prepit' a potom sa dať na krádež alebo žobranie? Vari potom nemusia nasledovať tresty, žaláre, bitky, peňažné pokuty? A kto toto všetko na ľudí uvaľuje? Oni sami, a dobrovoľne! A taký opilec, ktorý už si navykol na slopanicu, nechá so sebou urobiť všetko, dá sa zneužiť na všetko, na všetko naviesť, len aby si trochu ten svoj za pálenkou nenásytný gágor mohol zaliat', lebo stačí, aby mu ukázali pohár pálenky, a už za ňou lezie ako pes za mäsom: dá si zo seba robiť posmech, dá sa najat' na krádež, krivú prísahu, dá sa kúpiť na nepriateľstvo voči dobrým ľuďom, pred inými, keď mu sľúbia trochu pálenky, sa plazí ako červ, úplne sa sám od seba odvracia, ponízuje, poklonkuje, zmizol z neho akýkoľvek pocit ľudskej hodnoty, dôstojnosti, samostatnosti, stratil akýkoľvek zmysel pre česť, nič v ňom nenájdeš, len dušu otrockú, rabskú a biedne, vysušené telo. Na druhej strane sa potom k tým, ku ktorým by sa mal správať úctivo a vážne, k svojim svetským a najmä duchovným predstaveným stavia surovo, spupne, lebo tí pálenku nedávajú, posmieva sa dobrým radám, hromží na ne, a ak sa aj bojí vykričať im to priamo do očí, rozkrikuje sa na nich za chrbtom.

Ak sa takýto opilec zahniezdi do rodiny, tá už má po domácom šťastí a pokoji; je jedno, či pije muž alebo žena, obaja podkopávajú domáce šťastie, obaja pijú, z domáceho života urobia hotové peklo. Niežeby sa im podarilo niečo nahonobiť, naopak, prehýria, čo zdedili, čo si doniesli, čo si v predchádzajúcom triezvom období nahospodárili. Muž vynáša očividne, žena potajomky: po zachovaných, zdedených, donesených peniazoch, toliaroch, dukátoch príde domáce náradie, starootcovské šaty, staré sväté knihy, ak sa už aj to zmárnilo, príde na rad predaj dobytky, zakladanie pozemkov do zálohy, popúšťanie lúk a o chvíľu len ľudia skríknu: už všetko premárnili, vyšli na psotu! Čo potom? Povaľujú sa jeden i druhý, hľadajú nejakú obživu alebo ťažkou prácou, alebo nepoctivým spôsobom, trú núdzu a nakoniec druhým ľuďom na ťarchu žobru. A ak majú deti, čo s nimi? Vtáctvo i zvieratá vychovávajú svoje mláďatá, krmia ich a ochraňujú, kým nepodrastú a sami sa o živobytie nepostarajú, ale opilec ani toľko pre deti nevykoná, a keď už všetko na psotu priviedol, ani vykonať nemôže, nie, niet v ňom lásky k blízkym, niet v ňom lásky k tým, čo z neho vyšli, len láska k vlastnému gágoru: tie deti, nebožiatka, musia do sveta, stanú sa z nich tuláci, chodia po dobrých ľuďoch alebo musia pristať na ťažkú robotu, kde zakrpatievajú, často sa dost' biedy, dost' núdze natrú, dost' bitky zažijú, potom aj zdrevenejú, opustia sa, hynú! A potom si spievajú: *„Veje vetrík po doline / Moja mladost' len tak hynie / Len tak hynie, len tak hynie / Jako lístok v bukovine; Keď uvädne, dolu spadne / Nikto sa naň neohliadne / Ani otec, ani mati / Ani sestra, ani brati.“* Nezažili nebožiatka ten pekný, nevinný detský svet, ony o ňom ani

netušia, o tom raji, v ktorom sa deti zabávajú a ktorého vetríky celý náš život lúbezne ovievajú. Vyrástli takpovediac v cudzom svete, vychovali sa sami bez rodičovskej lásky, bez starostlivej opatery, preto však aj často upadajú do surovosti a rozpustenosti. V dome opilcov samá zvada, zvada na dvore, zvada so susedmi, muž opilec tlčie ženu, sluhov, čelad'; opije sa, tlčie ich z opitosti, nemôže sa opiť, zo zlosti, žena opitá perie* dievky, slúžky, oba chniapu deti, ten synov, táto dcéry. Niet v dome pokoja ani vo dne, ani v noci, stále len krik, zvady, zhon, hriech, bitky.

Tento bezbožný nápoj privádza do nešťastia a záhuby rodiny aj celé obce a celé generácie. Vari nie je pravda, že v dedinách a mestečkách, kde sa pitie tohto nápoja rozšírilo, okolitá príroda divie a mení sa na pustatinu, pustnú záhrady, humná, štepnice,** zarastajú role, náročnejšie na obrábanie, divo nanovo zarastajú vyklčované pozemky, rednú háje a hory a namiesto predchádzajúcich pekných hájov a hôr len pne a divé rúbaniská trčia, strácajú sa cesty a namiesto hustého obilia sa množia len samé zakrpatené zemiačnická. Ak ešte v záhradách a štepniciach stoja stromy, sú to len pozostatky lepších čias, zdedené po predkoch, opilcom ani na um nezíde, aby sadili a množili nové stromy, lebo na nich pálenka nerastie, potom však prichádza často hlad a niet už ani toho ovocia, čo by ho uhasilo. Preto je teraz tak málo prác, lebo si nie je čím zarobiť a pečené holuby nebudú lietať do huby samy od seba. Za ovocie sa predtým dalo u obchodníkov v zahraničí či na Dolnej zemi zarobiť veľa peňazí, teraz to však končí a príjmy sa čoraz väčšmi stenčujú, hoci výnosy zo slopanice rastú. Tratia sa stromy v záhradách a štepniciach, no aj naše háje a hory sa pomaly strácajú, pretože v tých začadených domoch, smradom zahaľujúcich celé dediny, kde sa pálenka škvarí a smaží, sa skántri nesmierne množstvo dreva, hory sa len rúbu a rúbu, a keď nepatria vlastníkom, ktorí svoje statky vedú poriadne, nevysádzajú sa nanovo a zostávajú len spustnuté. Na výčitky, že sú naše kraje chudobné, sme doteraz zakaždým odpovedali, že hoci aj na niektoré veci chudobné sú, predsa len sú bohaté na niečo osobité a potrebné: na čisté ovzdušie, na dobrú vodu a množstvo dreva. O krátky čas však už to tretie nebudeme môcť ani len spomenúť, lebo, ako vravíme, naše hory nesmierne rednú. V niektorých európskych krajinách už aj pociťujú veľký nedostatok dreva a všetci majú starosti s tým, čo sa stane, ak sa minie aj to, čo ešte zostáva, ale čo by sme my robili, keby sa nám takáto pohroma prihodila? Zatiaľ sa u nás v hornom Uhorsku nenašli bane na kamenné uhlie, a ktovie, či sa niekedy nájdú, ako by sme si teda palivo na kúrenie

---

*Bije.

**Škôlka na štepenie stromov.

zadovážili? Okrem toho máme však aj kraje, ako napr. Liptovská stolica, ktorá každoročne na dreve zarobí veľa peňazí a tisícky ľudí sa tam živia drevom, vari by teda bieda nepostihla tisícky ľudí, keby nám hory celkom zredli? A časom, keď sa železnica potiahne až do Serede, mohli by sme na dreve zarobiť oveľa viac ako teraz, musíme však naše hory dobre opatrovať a tam, kde sa míňajú, ich nanovo vysádzať. Na tomto mieste sa žiada spomenúť ešte jeden následok priveľkého pálenia a míňania dreva v tých začadených smradľavých domoch: drevo u nás všade veľmi zdraželo a tam, kde predtým siahu kvalitného dreva po 6 zlatých vo viedenskej mene predávali, teraz už stojí 10 i viac. Naše kraje sú na peniaze veľmi chudobné, kam teda dôjdeme, ak to takto pôjde ďalej? Ide o novú a veľkú daň, ktorú naše obyvateľstvo platí za svoj po pálenke nenásytný gágor! No pre tú zanovitú oddanosť tomu hnusnému nápoju sa naň, a kvôli nemu i na všetkých ostatných, valia okrem týchto vymenovaných i iné biedy. Namiesto niekdajšieho osievania polí zrnom, potrebným k potrave pre ľudí, sa teraz obrovské poliská vysádzajú samými zemiakmi, aby sa z nich len mohla páliť tá smradľavá zemiakovica. Naši predkovia nemali radi zemiaky, bridili sa im, súčasná generácia si ich už až priveľmi obľúbila a chudobný človek teraz už aj je, aj pije iba zemiaky. O koľko zeme obrali tieto obrovské zemiačniská obilie a o koľko státisícov meríc zbožia sa ukrátila ľudská potrava či už u nás, alebo v zahraničí, a tým aj náš tovar? A koľko státisícov meríc sa každoročne ešte aj z toho obilia z potravín odoberá a na pálenku kántri? Potom povstáva hlad, ktorého smutný a hrozný príklad sme toho roku videli v Oravskej, Liptovskej a čiastočne i v Trenčianskej stolici. Veľkou príčinou tohto hladu je pálenka, ako to priznal aj stoličný lekár na Orave, lebo ak sa zbožie i zemiaky na pálenku zmárnia, kde majú potom zobrať potraviny pre ľudí? A tie nové požiare, čo sa u nás najmä v poslednom čase toľko rozmnožili, odkiaľže tie pochádzajú? Koľkokrát už vyhoreli dediny od pálení, a ešte znova horia? Ak človek cestuje našimi krajinami a obzrie sa okolo seba, istotne ho smútok prepadne: tam, tu, vľavo, vpravo, hore, dole sa černejú vyhorené dediny a prestierajú sa pred očami ako opálené mŕtvoly. Spýtate sa, ako požiar vznikol, najčastejšie vám odpovedia: „opitý paholok išiel s fajkou do stodoly a zapálil“; tam, „že sa dvaja v opitosti povadili a jeden druhého že z pomsty podpálil“, tu, že „od pálenkového kotla iskra do komína vletela“, atď. Takto si samotní ľudia privolávajú hrozné nešťastia, tam niektorí prichádzajú o život, tu celé obce o veľkú časť majetku, a to všetko pre ten po pálenke bažiaci gágor! Toto nešťastie požiarov i iné pohromy z pijanstva sa v poslednom čase, keď sedliakom povolili pálenkové kotly, veľmi rozšírili. Pravda, sedliaci na svoje kotly nedajú dopustiť, a predsa pre nich predstavujú naozajstné

nešťastie, ale keďže ich šťastím je pálenka, pri kotloch sa jej môžu lacnejšie nalôchať. Tí, čo majú kotly vo vlastných domoch, prichádzajú o majetok doma, tí, čo ich nemajú, v židovských krčmách. Pije, pije pijan po celý rok na bradu,* krčmár mu len dáva a ešte ho aj ponúkne, sedliakovi sa to páči, že pije a nič neplatí, ale zrazu príde platba, sedliak nemá, lebo toho vypil veľa, tak potom chodí krčmár s úradníkom a drábom po dedine z domu do domu po dlžníkoch a zaberá, čo nájde: periny, reťaze, zbožie atď. Z domov sa potom ozýva plač, bedákanie, tam z toho, že nebudú mať z čoho žiť, tu zas, že nebudú mať na čom spať, ale nadarmo, dlh sa splatiť musí. A takýto dlh sa spláca s trojnásobným úrokom, pretože aby mu krčmár počkal s platbou, už mu sedliak nanosil ovocia, obilia, kačíc, kurčiat, sliepok, oviec, teliec. Pri takomto pohľade človeku až srdce stisne, ale rozhorí sa v ňom aj spravodlivý hnev nad mravným úpadkom ľudu.

Takto padajú do nešťastia celé obce a od všadiaľ sa ozýva: „sú zlé časy, zlé, kedysi boli inakšie“. Sú zlé časy, pravda, lebo ste si ich sami v svojej tuposti a zaslepenosti nečistou žiadostivosťou spravili zlými, kedysi boli iné, lebo naši predkovia sa tak neváľali v barinách a kalužiach opilstva ako vy. Boli iné časy, pravda, v obciach bývala spokojnosť, veselosť, družnosť, no dnes sa v nich roztahujú sváry, zvady, ťažkomyselnosť, spustnutosť, melanchólia, boli iné časy, po obciach, poliach sa všade ozývali naše pekné, lúbezné slovenské piesne, no teraz už aj tie mĺknu a naše kraje onemievajú. Vari by sa tej prepítej, prepálenej, pijanstvom a pre pijanstvo vytrápenej a vychudnutej generácii chcelo radovať a spievať? Pre toto nešťastné korhelstvo vädnú a hynú celé generácie. Už vyššie sme videli, na čo pálenka obracia svoju chasu: na bledých, vysušených, vyžitých suchotinárov. Aké môžu takíto otcovia splodiť deti, aké deti vyrastú, ak ich nadávajú takéto matky, každý ľahko uhádne a každý, kto sa okolo seba obzrie, vidí. Také deti sú len slabé, zakrpatené, chudé cintľavky, ani sa to nezasmeje, akoby sa narodilo len pre bolesť a biedu, stále ho akýsi žiaľ obostiera. Tie nebožiatka už trpia pre hriechy svojich rodičov; choroby, hlivenie, bieda ich na svete čaká, no tieto nevinné, do nešťastia vrhnuté deti stavajú svojich hriešnych rodičov pred Boží súd i pred súd sveta!

Taká hrozná bieda sa na náš ľud valí z tohto pálenkového pijanstva, a ešte väčšia a hroznejšia ako z moru, ktorý síce ľudí berie, no po čase odíde. Pijanstvo však dusí, hubí a morí celé pokolenia, dusí ich už celé veky duševne i telesne, hubí súčasné generácie a vopred vrhá do pohromy i tie budúce. Náš ľud sa nesmierne opustil, upadol hlboko, a v tej hĺbke a úpadku sa zvíja v úzkostiach, akoby si už ani pomôcť nevedel: vari už mu naozaj niet pomoci? Pomoc však existuje, ba veru existuje, ale veľká bieda potrebuje aj

---

*Na úver.

veľkú pomoc, a tá musí prísť zo srdca zapáleného kresťanskou vrúcnosťou, láskou k blížnemu, k nášmu ľudu i vlasti, pomoc musí prísť spojenými rukami, a to mnohými, pomôcť musia najmä tí, ktorým náš ľud najväčšmi dôveruje, duchovní správcovia a vodcovia, a títo musia pristúpiť k práci s dôverou v Boha, s dôverou v seba a svoju silu a s dôverou k nášmu ľudu. Prekážky, pravda, sú a musia byť pri tomto diele veľké, lebo choroba sa zakorenila hlboko, na mnohých stranách sa objaví odpor proti vykoreneniu tohto zla, lebo mnohí majú z toho, že sa ľud do pijanstva pohrúžil, zisk, a túžba po zisku je u mnohých väčšia než láska k blížnemu. No nech sú tie prekážky akékoľvek, žiadna šľachetnejšia duša sa nimi nesmie dať odvieť a odradiť od dobrých skutkov, lebo to zlo, proti ktorému treba pracovať, je väčšie než ohľady, ktoré by od tej práce odrádzali. Vyhovárať sa na ťažkosti, prekážky, poukazovať na nejaké ohľady, by znamenalo žalovať na seba samého, žalovať na vlastnú nechúť k práci či na slabosť, žalovať na väčšiu potupy hodnú lásku k vlastnej pohodlnosti než k blížnemu a k dobru, lebo vari sa šľachetný človek odvráti od blížneho v nešťastí len preto, že ak mu pomôže, iba si pridá starosti či u niekoho upadne do nemilosti? Takéto zmýšľanie by jasne ukázalo, že človek miluje len seba, svoje pohodlie a vlastný úžitok a stará sa len o seba a nedbá na to, čo sa stane s jeho blížnym. No či by pre túto mrzkú nerest, keby sa všeobecne rozšírila, nezanikla ľudská spoločnosť a neodvrátil by sa človek od človeka? Egoizmus je hnusná nerest, ktorú každý šľachetný človek zatracuje, lebo nie je ničím iným, než povyšovaním sa vo vlastnej telesnosti a vlastnom pohodlnosti nad všetko ostatné, nad veci duchovné, nad dobro, nad všetkých blížnych. Táto nerest úplne odporuje kresťanskému duchu, ktorý káže milovať svojho blížneho ako seba samého a veci duchovné viac než veci pozemské. Veru je v našom národe dosť, ba priam priveľa tejto neresti, ale sú a zo dňa na deň pribúdajú aj šľachetní muži, ktorí sa s celou dušou ujímajú verejných a obecných záležitostí, horlivo pre ne pracujú a vlastný úžitok a pohodlie radi podriaďujú spoločnému dobru, preto pevne veríme, že sa zasadia o vykorenenie zhubného pitia, ktoré vrhá náš ľud do toľkej biedy, a neoddýchnu si, kým vo svojom okolí nedosiahnu cieľ. Vidíme už, že sa začínajú hýbať, vidíme, že sa horlivo pustili do práce, aj im sa na ceste k šľachetnému dielu kladú prekážky a ťažkosti, oni však neustávajú. Niekde sa ľud vzpiera a vo svojej slepote brojí proti ich najšľachetnejším zámerom, inde ich uráža a vysmieva sa z ich činov, tu si aj námahu dá a kráča za nimi, ale zase ochabuje, tam sa pred nimi zlomyselní nactiutráhači vystatujú a druhých proti nim huckajú, tam sa z nich útrpne posmievajú akísi samolúbci, inde im pre pozemský zisk prekážajú, no šľachetníci stoja, pracujú a Boh im po dlhej námahe prácu požehnáva. Vidia, cítia, okusujú prekážky

a bojujú s nimi, dôverujú však Bohu, svojej sile a ľudu, zblúdilému síce, no v jadre ešte nezničenému. Náš ľud sa vie pozdvihnúť, ak má popri čom a na čom, vie nasledovať svojich vodcov, no iba mužných a vytrvalých, treba ho však najprv zasiahnuť hlboko v jadre a srdci. Každý, kto to myslí šľachetne a sa aj snaží o šľachetné veci, si svojich nájde, a istotne ich nájde aj v našom ľude, ktorý síce dokáže hlboko padnúť, no vie sa aj mravne pozdvihnúť. V našej povahe, a v slovanskej všeobecne, sa skrýva zvláštna pružnosť, ktorá úderu zvonku prijíma a uhýba sa, dnu sa však vzpruží, a ak na ňu nasadalo niečo nenáležitú, dokáže to odraziť. Kto by teda sebaisto tvrdil, že náš slovenský ľud nie je schopný zbaviť sa toho zhubného zlozvyku, proti ktorému horlíme, ten by len preukázal, že náš národ vonkoncom nepozná. Pri všetkom svojom utápaní sa v tom potupnom nešváre je náš ľud predsa len napokon bohabojný, dobrý, pracovitý, má teda pevné základy, na ktorých sa dá stavať a pracovať pre jeho dobro, treba ho len upozorniť a on sa po prenikavých, opakovaných, neutíchajúcich výzvach, keď uvidí i činy i vytrvalosť, spamätá. Ešte vždy sa nájde veľa ostrovov, ktorých sa táto pálenková nákaza nedotkla, a deň čo deň prichádzajú správy, že sa iné už z pijanského otroctva začínajú oslobodzovať.

V iných európskych krajinách i v samotnej Amerike sa táto pálenková nákaza tiež kedysi veľmi rozšírila. Do Ameriky ju doniesli Európania. Tamojšie divé národy, Indiáni, sa do nej pustili veľmi náruživú, lebo im tento nápoj dobre zapadol do vlastnej surovosti a hniloby a lahodil ich zmyselnému, výhradne telesnému životu. No túžba po tom nákazlivom nápoji sa im zle odslúžila, pre slabšiu povahu a preto, že neboli zvyknuté na mozolnatú prácu, od pálenky hynuli a padali, doteraz už ich vyhynuli státisíce a ich počet sa zo dňa na deň znižuje. V anglicko-francúzskych vojnách sa tento nápoj preniesol aj medzi európske národy v Amerike a rozprasil sa tak, že skoro každý sa naučil pálenku popíjať. Pili ju skoro všetci, všade, skoro celý deň: ráno, pred obedom, na obed, po obede, na olovrant, večer, na noc pred spaním. Následky boli tie isté, čo u nás: pokolenie sa hubilo a slablo, rozšírili sa rôzne choroby, nespočetné rodiny prišli o všetko a upadli do úplnej biedy, ba dokonca sa ohrozila aj bezpečnosť krajiny. Kde je však kríž najväčší, tam je pomoc najbližšia. Silný duch európskych národov nestrpel túto nákazu dlho, a keď sa už začala do ducha i tela národa zahrýzať príliš hlboko, vzchopil sa proti nej a použil na to spolky miernosti, ktoré teda ako prvé v Amerike založil r. 1811 jedinečný Worcester. Predsedom tohto prvého spolku sa stal Samuel Dexter, bývalý pokladník Spojených štátov amerických. Po založení sa začalo vyšetřovať, koľko sa asi ročne vypilo v Spojených štátoch pálenky, a zistilo sa, že sa nikto ani nenazdal, o aké

velké a neuveriteľné množstvo ide. Pri vyšetovaní vyšlo najavo, koľko ľudí prišlo kvôli pálenke o život, ukázalo sa, že r. 1814 umrelo pre pálenku 6000 ľudí, z toho 1/3 na duševné choroby, 3/4 na chudobu a 4/5 pri kriminálnych činoch. Spolky miernosti sa hneď rozšírili po celých Spojených štátoch a dnes už pokročili natoľko, že sa predaj pálenky pokladá za nepoctivý obchod.

V Európe sa v Írsku (druhom ostrove Anglického kráľovstva) rozprasil pitie pálenky medzi tamojším ubiedeným národom najväčšmi, a to až tak, že sa podľa správ vraj nedalo natrafiť na dvoch ľudí, z ktorých by aspoň jeden nebol opitý a ktorí by sa nebili či nevadili. Pijanstvo írsky národ, už i tak dosť utlačený, tak veľmi zbedačilo a sklúčilo, že sa ľud už rovnal skôr mŕtvolám než živým ľuďom, že sa celé kopy len v handrách odeté po zemi tĺkli a žobrali. Nad týmto ubiedeným a spustnutým ľudom sa nakoniec zmiloval páter Theobald Mathew, nábožná a šľachetná duša, a hnaný milosrdenstvom začal zakladať spolky miernosti proti pálenkovej nákaze, ktoré sa dodnes rozšírili natoľko, že z 9 miliónov príslušníkov írskeho národa už vstúpilo do spolkov miernosti 6 miliónov. Mathew sa z tohto dôvodu stal v svojej krajine skutočným apoštolom, lebo chodí z dediny do dediny, z mesta do mesta, káže proti opilstvu a nabáda k pokániu, a všade sa okolo neho zbíha ľud, nábožne počúva jeho zápalisté slová a nasleduje ho i poslúcha. Dôsledky spolkov miernosti sú už v Írsku veľké: chudoba a bieda, nahota a hlad v ľuďoch ustáva, sváry a vraždy,* zbojníctvo i zločinnosť navidomoči klesajú, vracia sa domáci pokoj a vzráha sa šťastie rodín.

Predtým išli všetky utržené peniaze na pálenku, v poslednom čase, po založení spolkov miernosti, si už írsky národ z ušetrených peňazí vložil do sporiteľne 28 miliónov toliarov. Po írskom národe sa pitie pálenky najväčšmi rozšírilo a ľud strašným spôsobom nakazilo v národe slovanskom. Aj u nás sa v celej svojej oškľivosti ukazujú rovnaké následky ako v Írsku. Ale kde nastáva najväčší kríž, tam je i Božia pomoc najbližšia. Veríme, že náš národ je v duchu dobrý, že sa nedá touto úplavicou celkom zachvátiť a vrhnúť do nevýslovnej pohromy, veríme, že má dosť sily, aby sa mohol z biedy, do ktorej už kvôli pijanstvu upadol, vyslobodiť, veríme, že jeho správcovia a vodcovia majú vôľu i odhodlanosť, aj silu, aj schopnosť pomôcť svojmu sklúčenému ľudu. Spolky miernosti sa zatiaľ ukázali ako najlepší a najužitočnejší prostriedok proti pálenkovej nákaze, ak teda chceme tomuto pijanstvu i u nás urobiť koniec, musíme aj my

---

*Čím viac sa šíria spolky miernosti, tým väčšmi sa vraždy vytrácajú. R. 1837 bolo ešte 230 z opilstva spáchaných vrážd, v nasledujúcom roku 247, v r. 1839 však už len 189 a v r. 1840 už len 125. Podľa správ z predošlého roku sa v daktorých okoliach v Írsku súdy, ktoré sa schádzali raz za rok, rozišli, pretože z nedostatku zločinnosti nemajú žiadnu robotu.

pozakladať a medzi sebou rozširovať takéto užitočné spolky. Ich hlavným zákonom je: odriecť sa pitia akejkoľvek a akýmkoľvek menom nazvanej pálenky, a k tomu sa potom pripájajú aj iné prostriedky, určené na vyhubenie pijanstva. Dobré vieme, že ľud bude klásť rozširovaniu miernosti do cesty rôzne prekážky, ako sme spomínali už vyššie, no pre skutočne pevnú a šľachetnú vôľu nebude nič nemožné. Najväčší odpor prejaví samotný ľud, pretože je na pálenku naučený a nechápe, čo za bieda za ňou nasleduje, ba je nakazený aj rozličnými poverami o tom, aká je pálenka užitočná. Nech sa však akýmkoľvek spôsobom a akokoľvek dlho bude vzpierať odriekať sa pálenky, ak sa mu predostrú vážne dôvody a ustavične sa bude poukazovať na zlo, ktoré z pitia pálenky vyplýva, skôr či neskôr sa vďaka dobrým príkladom spamätá a dá sa od nej odvrátiť. Náš ľud je, nech by bol akokoľvek zlovykmi postihnutý, zakaždým prístupný pomoci, dobrým radám a šľachetnej vôli, preto nepochybujeme o pozitívnom účinku spolkov miernosti u nášho ľudu a pevne veríme, že sa nájde málo takých zanovitých surovcov, takých zastaralých hriešnikov, ktorí pri všetkom tom horlení zostanú pri svojich starých hriechoch a ďalej budú slúžiť len starému diablu. Na nich však, ak sa spolky miernosti pomaly rozšíria, padne aj všeobecná potupa, a tá ich hlavatosť a zanovitosť napokon prelomí. Odpor zo strany tých, čo majú z pálenky osoh a zisk, by bol veľmi ošklivý a zavrhnutiahodný, kresťanská povinnosť vyžaduje i šľachetná myseľ nabáda, aby sme svoj zisk obetovali pre blaho blížnych i pre blaho ľudstva, avšak brať zisk z nákazy a záhuby iných je skutok namierený proti ľudskej spoločnosti i dobrým mravom. Aj ten odpor by ziskuchtivým ľuďom pomohol len nakrátko, ale práve im by neslúžil k ničomu inému, len k ich potupe, pretože je zbytočné vzpierať sa tomu, čo prináša čas a čo toľko skutočného dobra a úžitku spôsobilo u iných národov. Zatiaľ veríme, že v našej krajine, kde sa v poslednom čase začalo horlivo pracovať na všeobecnom dobre, takýchto odporcov už niet, alebo len málo, a keby sa aj našli, sme si istí, že sa presvedčia o užitočných a šľachetných cieľoch spolkov miernosti a o ich nevyhnutnosti, a od svojho odporu upustia. Škoda, ktorú úbytkom pitia pálenky niektorí pocítia, sa im časom istotne nahradí, pretože sa v krajine rozmnoží majetok a všetci na ňom budú mať taký či onaký podiel. Zemské panstvá síce nebudú dostávať od krčmárov takú veľkú árendu, ale ich poddaní budú majetnejší a statočnejší, svoje služobné povinnosti si budú plniť lepšie a dôslednejšie vykonávať roboty, iní priemyselníci, ktorí sami pálenku pália a predávajú, si budú musieť nájsť niečo iné a obchod sa im pri rastúcom bohatstve ľudu a krajiny bude dariť čoraz lepšie, lacnejšie sa budú dať nakúpiť životné potreby, keď sa páleniciam odníme toľké množstvo dreva a zbožia, nádenníkov tiež dostanú

poriadnejších a svedomitejších atď. Preto nielen mravná povinnosť, ale aj vlastný úžitok každému prikazuje ochotne napomáhať ciele spolkov miernosti.

Vďaka Bohu, aj v našej vlasti sa už našli zakladatelia, podporovatelia a ochrancovia spolkov miernosti, týchto blahodarných spolkov sa už ujali aj niektoré vrchnosti, ako napr. Zvolenská, Liptovská a Oravská stolica, a do čela sa im postavila samotná naša vláda, ktorá sa usilovne stará o dobro všetkých svojich poddaných, a to nielen tým, že im dovolila v svojich dedičných krajinách zakladať spolky miernosti a potvrdila ich, ale aj tým, že svojim nájomníkom na majetkoch kráľovskej komory na ich sťažnosti na klesajúci odbyt pálenky odpovedala, že sa ona z nárastu mravnosti a majetnosti ľudu zo srdca teší a škodu z poklesu predaja pálenky vďaka ponese. Bodaj by všetci majitelia statkov mali pred očami tento príklad otcovskej starostlivosti o svojich poddaných, ktorý pochádza z najvyšších miest, a ho aj ochotne a svedomito nasledovali!

Zakladateľmi a podporovateľmi spolkov miernosti medzi naším ľudom sú duchovní správcovia ľudu, farári a školskí učitelia, ktorým za šľachetnú starostlivosť o ľud a dobrú vec vrúcne ďakujeme. Ďakujú im všetci dobrí a ich mená sa s vďačnosťou ohlasujú a budú ohlasovať v ústach nášho ľudu. K nim ešte raz obraciame svoj hlas s vrúcnou prosbou, aby si náš ľud, biedou zamorený, vzali k srdcu a nedovolili, aby len tak vädol a hynul, ale pozdvihli svoj prenikavý hlas tam, kde si zvedený ľud lepšie myšlienky sám od seba nepripustí a nevie sa pozdvihnúť. Naši predkovia verili, že sa človek dá zakliať slovom: áno, slovo je silné, a to najmocnejšie a vypustené z duše vrúcne a silno zatrasie dušou človeka a zalomcuje ňou ako víchor vodami. Preto k slovu a skutku: slovo človeka zasiahne, skutok ho posilní. Pôsobenie však musí byť vytrvalé, lebo náказа sa už do nášho ľudu zažrala prihlboko, a ten, čo by len začal a potom sa nechal odstrašiť prekážkami či odporom ľudu, ten by nielenže nepriniesol žiadny osoh, ale by dobrej veci spôsobil hlbokú ranu, lebo by ľud po hromžení na jeho neduhy len v týchto neduhoch utvrdil a vzbudil by v ňom nedôveru v seba samého i svoju schopnosť k náprave. Preto sa každý, kto sa do toho púšťa, musí opásť mužnosťou a vytrvalosťou a musí prijať sväté predsavzatie, že neprestane skôr, než svoje dielo dokončí. Predsudky, ktoré treba u nášho ľudu odstraňovať a ničiť, sú tieto: pálenka pri práci posilňuje a v lete chladí. Nuž ako by mohlo človeka posilniť to, čo mu celý život, zdravie i silu podrýva? Vari tie vypálené tváre, tá suchota tela dokazuje, že má ten nápoj posilňujúci účinok? Dobré ktorýsi rečník prirovnal toto zdanlivé posilňovanie k dráždeniu mravcov, keď im niekto pichne do mraveniska. A že by pálenka v lete chladila je hlúposť: vari pálenka zakaždým nerozdráždi všetky žily a nerozhorúči krv? Odkiaľ v človeku oddanom

pálenke pochádza tá váhavosť, tá neogabanosť tela, vari nie od spálenej krvi? A čože prepálilo človeku krv, vari nie pálenka?

Pán Kuzmány v prídavku ku svojej kázni vykladá aj pravidlá pre tých, čo sa pálenky odriekajú. Sú krátke a dobre vyložené, preto ich predkladáme a odporúčame aj nášmu obecnstvu:

- I. Cieľom spolku miernosti je ochrana ľudského pokolenia od tej telesnej i duchovnej skazy, do ktorej vinných i nevinných uvádza pitie pálenky a akákoľvek nemiernosť.
- II. Spôsob dosiahnutia tohto cieľa je:
  1. Až do smrti sa zrieknuť pitia pálenky, hriateho, borovičky, slivovice, rumu, araku, rozolišu a vypáleného a s čímkoľvek zmiešaného liehu akéhokoľvek mena, s výnimkou prípadov choroby, pri ktorej to skutočný lekár predpísal.
  2. Deťom, učňom, slúžkam a sluhom, šichníkom, furmanom pri kúpe či predaji na oldomáš, na žiadnej hostine, svadbe, krstinách, kare atď. v žiadnom prípade nenúkať pálenku akéhokoľvek mena.
  3. Každého človeka od pálenky odhovárať a všade preukazovať svoj odpor k nej.
  4. Nejsť na žiadnu hostinu, svadbu, krstiny, kar atď., ak sa vopred nedohodne, že sa na nej nebude ponúkať pálenka.
  5. Iné opojné nápoje, ako víno, pivo atď. užívať a v svojom dome dovoliť užívať len mierne.

Podľa tohto sa všade môžu pozakladať spolky miernosti. Pochopiteľne, treba sa vyhnúť akémukoľvek nátlaku a vstup do spolku miernosti sa musí nechať na vlastné presvedčenie, inak by dlho nevydržal a dobrej veci len uškodil.

Prišiel čas, krajanía a rodáci, prišiel čas, aby sme i my odkladali staré hriechy a prijímali to, čo dobré sa nám ponúka, prišiel čas, aby sme sa i my krajšie a šľachetnejšie než doteraz pred svet postavili, prišiel čas, aby sme sa sami nad sebou zľutovali! Pevne veríme, že do našich novín začnú jedna po druhej prichádzať správy o tom, ako sa z pijanského otroctva vyslobodzujeme: vďačne ich prijmemo a s radosťou oznámime.

* Kvôli závažnosti veci tu podávame vzáčne mená všetkých dobrodincov nášho ľudu, ktoré sú nám dosiaľ známe. Spolky miernosti založili menovite:

- p. Ján Kadavý, školský učiteľ v Pešti,
- p. Jozef Hurban, sl. b. kazateľ v Hlbokom, Nitrianskej stolici,
- p. Lad. Pauliny, sl. b. kazateľ v Prietrži,
- p. Mat. Svatý, sl. b. kazateľ v Uhrovci, Trenčianskej stolici,

- p. Štefan Závodník, farár vo Veľkej Divine, Trenčianskej stolici,
- p. Ondrej Chovanec, farár, v Chlebniciach, Oravskej stolici,
- p. Ignác Matkovčik, farár v Rabči, Oravskej stolici,
- p. Ondrej Šaliga, farár na Hruštíne, Oravskej stolici,
- p. Jozef Juráček, farár na V. Dubovej, Oravskej stolici,
- p. Samoslav Novák, sl. b. kazateľ v Kubíne, Oravskej stolici,
- p. Ctiboh Cochius, sl. b. kazateľ v Jaseňovej, Oravskej stolici,
- p. Jurko Matuška, sl. b. kazateľ v Istebnom, Oravskej stolici,
- p. Ondrej Brózik, sl. b. kazateľ vo Veľkej Vsi, Oravskej stolici,
- p. Michal Mil. Hodža, sl. b. kazateľ v Sv. Mikuláši v Liptove,
- p. Ján Lehocký, sl. b. kazateľ v Trnovci, v Liptove,
- p. Jozef Taix, farár v Tepličke, v Liptove,
- p. Michal Šoltýs, sl. b. kazateľ vo Važci, v Liptove,
- p. Karol Kuzmány, sl. b. kaz. v Bystrici, Zvolenskej stolici,
- p. Ján Andráščík, farár v Bardejove, Šarišskej stolici.

Všetkých ostatných, ktorí už takéto spolky založili alebo založia, budeme vždy v našich novinách čitateľom oznamovať ako dobrodincov nášho národa. — Spisy proti pálenkovej nákaze vydali doteraz: p. Samuel Chalupka, sl. b. kazateľ v Lehote, Zvol. st: *Pálenka otrava*, v Bystrici 1843, spis vypracovaný podľa Zschokkeho *Die Branntweinpest* a primeraný našim podmienkam; p. Michal Hodža svoju kázeň dňa 9. marca 1845 v Mikuláši držanú: *Ňepi pálenku, to je ňezabi*; p. Karol Kuzmány tiež svoju kázeň držanú vo svätodušný pondelok 1845 v Bystrici: *Z koňejného zahinutja, do ktorého nás pálenka už skutočne uvádza, nič nás ňemuože oratovať jako svatuo a všeobecnuo odrjeknutja sa pálenki*, dve kázne plné výrečnosti a svätého zápalu; p. Ján Andráščík, farár v Bardejove: *Šenk páleneční*. I v *Osvíceném křestanu evanjelickém* od p. Štef. Lesku vydanom sa tiež nachádza poučenie o tejto veci. Do tlače sa práve chystá päť kázní proti pálenkovej nákaze od p. Štef. Závodníka, farára vo Veľkej Divine, Trenč. st, držaných v minulom roku, na ktoré našich čitateľov vopred upozorňujeme.